

INTRODUCERE

Am început pregătirea acestui număr cu gândul la aniversările anului 2016. Este vorba despre cea a Muzeului Satului din București, de la a cărei înființare s-au împlinit 80 ani (ca și în cazul revistei „Sociologie românească”), precum și de reînceperea învățământului universitar sociologic la București în regimul comunist, acum 50 de ani. Sunt evenimente care s-au bucurat de atenție în spațiul public, nu doar academic, ceea ce arată, încă o dată, nevoia unor priviri înapoi, documentată științific, asupra originii și contextului acestor evenimente care marchează sociologia românească până astăzi.

Articolele de față nu se ocupă însă de aniversări, relevante doar ca prilej de regândire a contextelor, scopurilor, legăturilor discrete care au înconjurat și condiționat declanșarea evenimentelor. O astfel de analiză amănunțită ne arată, de pildă, legătura dintre înființarea revistei „Sociologie românească”, articolele „omagiale” ale unor monografiști de bază din *Arhiva pentru Știință și Reformă Socială*, dedicate profesorului D. Gusti (iată cum aniversările se ascund una în alta), și impunerea publică a Școlii Sociologice de la București.

În cultura academică românească termenul de *școală științifică* nu este folosit într-un mod foarte clar. Uneori desemnează o ramură științifică din țară (există, se pare, o Școală românească geopolitică), alteori cultivarea performantă a unei discipline dintr-un oraș important (până și Școala gustiană e denumită deseori, cum am făcut-o mai sus, prin localizarea ei bucureșteană). Mai rar este folosit acest cuvânt pentru a desemna un grup informal de cercetători, care lucrează relativ împreună, pe baza unei scheme teoretice emise de o personalitate charismatică, adică un fondator de școală (cum este cazul cu Școala durkheimiană sau Școala de la Chicago). Acest tip de școală, numită și atelier, se deosebește de cea de idei, unde lucrul în echipă și relațiile interpersonale nu sunt necesare, fiind suficientă afilierea conceptuală. O altă deosebire esențială constă în faptul că școala de atelier are teritorialitate, pe când cea de idei, evident, nu. Comună ambelor tipuri de școală este determinarea temporală, având în vedere că fiecare școală științifică a apărut cândva, a avut o ascensiune, o perioadă de dominare, iar apoi o pierdere a importanței în peisajul științei.

„Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXVII, nr. 5–6, p. 357–360, București, 2016

Creative Commons License
Attribution-NoDerivs CC BY-ND

Am arătat în prezentări anterioare că Școala Sociologică de la București a fost una de atelier. Aceasta înseamnă că, la un moment dat, s-au afirmat în spațiul academic profesorul D. Gusti și modelul său de cercetare – sociologia monografică, fascinând tineri cercetători recrutați dintre studenții seminarului său. Campaniile monografice regulate, anuale, au avut ca rezultat studii, articole, însemnări publicate în revistele școlii, constituindu-se în elemente esențiale pentru afirmarea grupului ca formațiune științifică distinctă. Totodată, au generat, prin faptul că au prilejuit experiențe colective, comune, și o cultură de grup și o identitate aparte (s-o aproximăm prin formula *conștiința de „noi”*), care se resimte nu doar la un nivel formal, oficial, ci la unul profund, ca sentiment de apartenență și, totodată, ca un bun simbolic de valoare, de râvnit, care, odată deținut, poate juca un rol esențial în diversele trasee biografice individuale ale membrilor. Într-un târziu, deloc întâmplător sau spontan, ci în mod programatic, deliberat și coordonat, apare și un nume, pentru a marca deosebirea față de alte grupări sau curente, precum și pentru a trage linia de hotar față de alte teritorii.

În devenirea acestui grup, impunerea publică a termenului *școală* a apărut abia în 1936/7, mult după debutul campaniilor monografice. Școala Sociologică de la București semnifica un atelier de cercetare monografică și, ulterior, de intervenție socială, atribuindu-și numele capitalei pentru a nu se confunda cu celelalte maniere de a face sociologie din celelalte universități din țară. Sociologii de la Cluj, Iași, Cernăuți nu pot fi incluși în această școală, necultivând, de altfel, monografismul celor de la București. Este interesant de urmărit această conștientizare, care s-a înfiripat în 1935 și s-a exprimat plener în volumele omagiale pregătite pentru aniversarea lui Gusti, în articolele publicate în revista „Sociologie românească” și în demersul de înființare și prezentare a Muzeului Satului.

În numărul de față al „Revistei române de sociologie”, articolele semnate de Zoltán Rostás, Sanda Golopenția și Ionuț Butoi tratează întocmai aceste evenimente, scopul fiind obținerea unei vederi de ansamblu asupra acestei faze de dezvoltare a grupului monografist. Zoltán Rostás insistă asupra contribuțiilor, des citate, dar destul de puțin analizate, realizate de Mircea Vulcănescu și H.H. Stahl pentru volumul omagial pregătit pentru profesorul Gusti, plasându-le în contextul cristalizării publice a Școlii gustiene. Sanda Golopenția oferă, prin extracția epistolară circumscrisă anului 1936, percepțiile unora dintre membrii importanți ai monografiei, ca Anton Golopenția, Ștefania Cristescu, Brutus Coste, Octavian Neamțu ș.a., asupra acestor evenimente. Ionuț Butoi prezintă rolul și funcția jucate de revista „Sociologie românească” în ansamblul proiectelor lui Gusti, aducând argumente noi cu privire la motivația și contextul apariției, precum și la statutul și importanța acesteia. Alina Juravle, într-un material vast, care apare aici, într-o primă parte, circumscrie contribuția lui Henri H. Stahl la dezvoltarea sociologiei monografiste.

Școala Sociologică de la București, precum se știe, nu a avut șansa să-și realizeze toate atuurile, fiind distrusă, treptat, de cataclismele secolului XX. Dispariția ei nu a fost însă completă, chiar dacă în regimul comunist au fost desființate nu doar

Școala sau instituțiile sale conexe, ci sociologia însăși. În anii '60 ai secolului trecut, regimul comunist, în procesul său de relegitimare, a purces și la reabilitarea sociologiei. Acest fenomen a fost mai complex decât se crede îndeobște. Nu s-a redus doar la repornirea învățământului sociologic acum 50 de ani, nici la structurile de cercetare inițiate de Miron Constantinescu. Orice intenție ar fi avut însă regimul comunist sau actorii vremii, relansarea sociologiei este un fapt pe care trebuie să-l cercetăm, nu numai să-l sărbătorim. Și o facem printr-o serie de studii care aduc la suprafață aspecte mai puțin cunoscute din istoria științelor sociale sub comunism. Astfel, Cosmin Popa analizează semnificațiile înființării Academiei de Științe Sociale și Politice, în 1970, punând în conexiune decizia respectivă cu nevoile ideologice ale regimului de atunci. În acest sens, e cu atât mai interesant articolul Adelei Hâncu, ce se ocupă de apariția discursului sociologic critic la adresa hegemoniei culturale din România socialistă a anilor 1970. Ștefan Bosomitu aduce în atenție unul din cele mai interesante proiecte de reabilitare a sociologiei – nereușit – din anii 1960: cel al lui Tudor Bugnariu, unul din vechii comuniști, decan al Facultății de Filosofie a Universității din București. Proiectul său viza inclusiv valorificarea tradiției sociologiei monografice interbelice. Levente Székedi prezintă, în schimb, discursul despre reabilitarea sociologiei, așa cum s-a manifestat el, între anii 1957–1964, în revista maghiară „Korunk” și sub influența exercitată de Ernő Gáll.

Importantă, în studierea sociologiei românești și a diverselor sale forme de instituționalizare, este și analiza impactului și legăturilor externe, a imaginilor reciproce, a identității și statutului sociologilor străini cu care s-a intrat în contact. În mod ciudat, practica memoriei ocazionate de aniversările diferitelor date simbolice dovedește o oarecare amnezie în această privință. Or, se știe că Gusti, în anii '20 ai secolului trecut, a depus toate eforturile ca Bucureștiul să reintre în circuitul internațional al științelor sociale, ceea ce înseamnă că a creat o rețea de legături și de schimburi reciproce încă insuficient studiată. Apoi, și ceilalți membri mai tineri ai școlii au pus un accent tot așa de semnificativ pe această dimensiune, valorizată în același grad ca munca de cercetare științifică a realității din țară. Iar ecurile unor astfel de eforturi s-au făcut simțite foarte de timpuriu. Astfel, academicianul Mihail Cernea aduce în atenția noastră prezentarea, de către Robert J. Kerner, încă din 1930, special pentru publicul american, a sociologiei lui D. Gusti, apreciată, istoric, drept cea mai amplă din regiune, într-o contribuție până acum ignorată în literatura științifică despre școala monografică. Irina Năstasă-Matei face o analiză foarte interesantă a sociologilor germani care ar fi trebuit să participe la Congresul Internațional de Sociologie de la București, din 1939, aducând la suprafață aspecte legate de gradul de ideologizare a sociologiei din Germania nazistă, dar și importanța și specificul legăturilor româno-germane pe acest plan. În final, publicăm o traducere critică din italiană, realizată de Octaviana Jianu și Roxana Mihaly, a unui articol din 1938 al unui tânăr sociolog, Leon Țopa, care a prezentat sociologia românească publicului italian.

Instituționalizarea sociologiei românești este un fenomen straniu. Pornind întotdeauna de la capăt, dar căutând să se legitimeze, întotdeauna, din trecut. Această particularitate ține însă de condițiile specifice ale producției științifice din această parte a lumii și nu de vreo calitate intrinsec „altfel” a societății românești. Prin acest număr de revistă ne-am propus să atingem, măcar în parte, câteva din datele contextuale care au condiționat mecanismele de instituționalizare a sociologiei în România și câteva din manifestările acestui fenomen.

*Zoltán Rostás,
Ionuț Butoi*